

Демонструючи відданість ідеалам “Педагогіки добра”, на відкритті меморіального музею-садиби академіка І. А. Зязюна О. Романовський у супроводі вже свого учня, гітариста-віртуоза, виконав авторську пісню, присвячену соратнику, другові, одностудцю – незабутньому вченому й істинному майстру педагогічної справи – Іванові Андрійовичу Зязюну. Цей вияв добротворення й почуттєвості, відданості та любові став окрасою урочистого заходу і засвідчив, що прогресивні ідеї видатного педагога ХХ – ХХІ століття втілені в особистості його учнів і послідовників.

Список літератури:

1. Зязюн І.А. Антропологічний вимір комп’ютерних технологій: Рукопис / І.А. Зязюн // із фондів меморіального музею-садиби академіка І.А. Зязюна НПУ імені М.П. Драгоманова.
2. Зязюн І.А. Дивосвіт людськості й людяності Олександра Романовського: Рукопис / І.А. Зязюн // із фондів меморіального музею-садиби академіка І.А. Зязюна НПУ імені М.П. Драгоманова.
3. Зязюн І.А. Учитель ХХІ століття: чарівник, добротворець, любомудр, працелюб: Рукопис / І.А. Зязюн // із фондів меморіального музею-садиби академіка І.А. Зязюна НПУ імені М.П. Драгоманова.
4. Каракоз С. Людина, яка сміє продукувати добро / Сюзанна Каракоз // На крилах педагогіки Добра / Акад. пед. наук України ; упоряд. : Н.Г. Ничкало. – К. : Богданова А.М., 2008. – С. 94–95.

*Товажнянський Л. Л.
м. Харків, Україна*

ІДЕЇ І.А. ЗЯЗЮНА І РОЗВИТОК ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Розвиток педагогічної теорії і освітньої практики в Україні пов’язаний з такими видатними постатями, як Григорій Ващенко, Антон Макаренко, Микола Пирогов, Софія Русова, Григорій Сковорода, Василь Сухомлинський, Костянтин Ушинський. До цих імен ми з повним правом може додати і нашого сучасника, відомого вченого і вірного друга нашого Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» Івана Андрійовича Зязюна. Доктор філософських наук, професор, дійсний член Національної академії педагогічних наук України, Іван Андрійович зробив гідний внесок у розви-

ток сучасної педагогіки. Особисто мені довелося багаторазово зустрічатися, вести з ним тривалі змістовні бесіди, і я хотів би поділитися певними спогадами про нього як надзвичайно ерудовану людину й цікавого співбесідника, так і широко відомого вченого-педагога.

Всебічно обдарована, талановита і творча від природи людина, І.А. Зязюн успішно закінчив філософський факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, підготував і з блиском захистив кандидатську, а згодом і докторську дисертації. Плідне поєднання філософської глибини і практичної спрямованості його мислення знайшли свій прояв у тій увазі, яку він приділив проблемам розвитку освіти як надзвичайно важливого суспільного феномену. Очоливши Полтавський педагогічний інститут, І.А. Зязюн усвідомив необхідність формування та реалізації нових підходів до підготовки вчителів. Тому він вимагав від кожного представника професорсько-викладацького складу творчого мислення, відповідальності й доброзичливості при організації та здійсненні педагогічного процесу.

Він справедливо вважав, що цілі, сенс і характер науково-технічного і соціального розвитку залежать від якості шкільної і вузівської освіти. А вона істотною мірою визначається рівнем професіоналізму, загальної і педагогічної культури учителів та викладачів вищої школи. Для того, щоб забезпечити належну якість підготовки вчителів Іван Андрійович, як філософ за освітою і педагог за покликом душі, підійшов до цієї проблеми з позицій філософії освіти і висунув цікаву і справді інноваційну ідею педагогічної майстерності. Вона по праву стала вважатися новим напрямом у розвитку педагогічної науки. Перш за все ретельно апробована в очолюваному ним інституті, концепція педагогічної майстерності згодом була поширена практично на всю систему педагогічної освіти колишнього Радянського союзу.

Притаманна йому системність мислення і практична його спрямованість були втілені в розробку навчальної дисципліни «Педагогічна майстерність» та підготовку відповідного навчально-методичного забезпечення. Високу якість посібників, підготовлених під керівництвом і за безпосередньої участі Івана Андрійовича свідчить їх визнання й популярність не тільки в СРСР, але й в Японії, країнах Центральної і Східної Європи. І. А. Зязюн як кращий ректор був призначений Міністром освіти України. На цій посаді він творчо і продуктивно пропрацював неповні два роки на зламі епох, під час переходу від радянської до незалежної України.

Широким і різноманітним було коло наукових інтересів і практичної діяльності І. А. Зязюна. Йому належить вагомий внесок в дослідження проблем естетичного виховання дітей і дорослих, у формування концепції педагогіки добра і краси педагогічної дії. Одним з головних складників науково-дослідної діяльності вченого було глибоке й неупереджене сприйняття новаторського педагогічного досвіду А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського. До речі, ім'я Макаренка носить очолюваний Іваном Андрійовичем Полтавський державний педагогічний інститут, а Сухомлинський був випускником цього інституту. Не випадково вважалося, що інститут входив до семи провідних педагогічних інститутів Радянського союзу серед 210 таких навчальних закладів. Саме з посади ректора цього інституту І. А. Зязюн свого часу був призначений міністром освіти і науки України.

Його талант вченого і організатора науки особливо яскраво розкрився в період організації і наступного надзвичайно успішного функціонування Інституту педагогіки та психології професійно-технічної освіти АПН України (тепер – Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих). Як директор цього інституту, Іван Андрійович приділяв велику увагу розвитку педагогічної науки й підготовці педагогічних кадрів вищої кваліфікації для вищої і професійно-технічної школи. До речі, саме в цьому інституті успішно захистив свою докторську дисертацію завідувач кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами нашого університету професор Олександр Георгійович Романовський. Я був присутній на захисті й добре пам'ятаю, як головуючий на засіданні ради Іван Андрійович, підсумовуючи всі виступи, високо оцінив саму дисертацію й доповідь дисертанта і сказав: «Я голосуватиму «за» і закликаю до цього всіх членів ради».

З його іменем пов'язана організація наукового макаренкознавства у республіканському та світовому масштабі, він тривалий час очолював міжнародне товариство макаренкознавців, за його активної участі був створений музей імені А. С. Макаренка в Ковалівці під Полтавою. Він також багато зробив для утвердження і збереження пам'яті ще одного славетного випускника Полтавського педінституту – В. О. Сухомлинського.

Ще одним вкрай важливим напрямом, який постійно був у сфері уваги і піклування директора інституту, полягав у розвитку плідних міжнародних зв'язків. За його активного сприяння в наших щорічних міжнародних наукових конференціях брали участь науковці з Польщі, Румунії, Болгарії, США та інших країн світу. Це не тільки

підвищувало рівень конференцій, а й відкривало нові горизонти перед нашими науковцями, збагачувало їхні знання, розширювало кругозір і сприяло розвитку творчих підходів до організації та здійснення досліджень у сфері педагогіки вищої школи. Особливо важливою уявляється можливість безпосереднього плідного і неформального спілкування наукової молоді з відомими вченими.

Вже на одній з перших таких конференцій на базі нашого спортивно-оздоровчого табору в Алушті саме Іван Андрійович запропонував назву «Кримські педагогічні читання», яка всім сподобалася і під цією назвою конференції щорічно проводились там аж до анексії Криму. Він високо оцінив розроблену нами разом з професорами О. Г. Романовським та О. С. Пономарьовим Концепцію формування і розвитку національної гуманітарно-технічної еліти, яка дала поштовх для організації та регулярного випуску відповідного збірника наукових праць. Сьогодні вже вийшло біля 50 випусків.

Як член редакційної колегії заснованого нашим університетом журналу «Теорія і практика управління соціальними системами», Іван Андрійович постійно цікавився матеріалами, що публікувалися на його шпальтах, і сам був активним автором, надсилаючи глибокі за змістом і цікаві за формою викладу матеріалу свої статті. Кожна з них містила відображення результатів серйозних і важливих досліджень академіка та його роздумів з приводу долі освіти, перспективних шляхів її розвитку, про підвищення рівня культури педагогічної діяльності та її суспільного значення.

Іван Андрійович розглядав діяльність педагога не як професію, а як поклик душі. Він постійно прагнув привнести в педагогічну теорію та освітню практику ціннісні, моральнісні та естетичні моменти. Широко відомі слова Сухомлинського «серце віддаю дітям», які стали назвою його книги, академік І. А. Зязюн розвинув у своїх творах, вже самі назви яких стали символічними й відображають ставлення автора до освіти як вкрай важливої сфери суспільного буття. Вслухайтесь хоча у такі назви його книг, як «Педагогіка добра» або як «Краса педагогічної дії». Взагалі Іван Андрійович був цікавою людиною, любив необразливо і влучно пожартувати, добре співав.

Вважаю вкрай важливою ту обставину, що численні учні й послідовники Івана Андрійовича не тільки з глибоким задоволенням знайомляться з його багатогою творчою спадщиною, але й прагнуть використовувати ідеї вченого у своїй практичній діяльності, прагнуть розвивати їх та адаптувати до складних і суперечливих умов сучасно-

го динамічного світу. Така їх діяльність необхідна сьогодні для всієї системи освіти, яка гостро вимагає серйозної перебудови на основі дійсно інноваційної парадигми. Йдеться перш за все про відновлення в суспільній свідомості ціннісного сприйняття знань та освіти, про істотне підвищення інтересу учнів і студентів до навчання і посилення мотивації їхньої навчально-пізнавальної діяльності.

Успішне розв'язання цих складних і надзвичайно відповідальних завдань зі всією необхідністю вимагає принципово нових підходів до підготовки кадрів науково-педагогічного складу вищих навчальних закладів. І перш за все це мають бути не просто відмінники навчання, а випускники, яким притаманні як високий рівень професійної і соціальної компетентності, так і чітко виражена психологічна спрямованість на педагогічну діяльність. Крім того, саме життя вимагає сьогодні від кожного фахівця уміння постійно вчитися, щоб належним чином підтримувати свою конкурентоспроможність на сучасному складному ринку праці й робочої сили.

Для викладача ж вищої школи це завдання має нести подвійну значущість – він не тільки сам повинен постійно збагачувати свої професійні знання, але й прищеплювати своїм студентам відповідну потребу й розуміння необхідності постійного самонавчання, самовиховання і саморозвитку протягом всього свого активного трудового життя. І на моє глибоке переконання, сама сутність ідеї педагогіки добра, висунутої І. А. Зязюном, полягає у доброзичливому ставленні педагога до студента, яке має поєднуватися з вимогливістю і відповідальністю. Дійсно, без вимогливості практично неможливо забезпечити належний рівень підготовки студента як професіонала та особистості, тоді як відповідальність педагога передбачає пошук індивідуального підходу до кожного студента та адаптацію загальних дидактичних принципів, положень педагогічної технології до індивідуальних особливостей, здібностей і можливостей студента.

І педагогічна майстерність, теорія і логіко-методологічні основи якої були свого часу розроблені Іваном Андрійовичем Зязюном, саме й полягає в умінні й здатності викладача забезпечити належне сприйняття і розуміння навчального матеріалу з його дисципліни кожним студентом, зацікавити його та спонукати до активної участі в цілісному навчально-виховному процесі. Адже цей процес повинен носити бінарний характер, коли викладач і студент виступають як рівноправні його суб'єкти. В той же час сама суспільна місія викладача вимагає від нього уміння здійснювати ненав'язливий, але істотний виховний

вплив на студента, спрямований на його особистісний розвиток і соціалізацію, на збагачення його духовного світу і прищеплення йому системи одвічних, або загальнолюдських життєвих цінностей.

Цей вплив має бути конкретним проявом реалізації завдань з формування національної гуманітарно-технічної еліти, еліти прориву. Мається на увазі, що для подолання соціально-економічної кризи і виходу України на магістральний шлях загально цивілізаційного розвитку необхідні кадри, здатні запропонувати і успішно реалізувати стратегію прориву. Таким чином, країні сьогодні потрібні справжні стратегічно мислячі лідери й еліта, креативні здібності представників якої будуть спроможні розробляти й використовувати перспективні високі технології, які допоможуть нашій країні посісти гідне місце серед провідних економічно розвинених країн світу. Провідну роль у вирішенні цього завдання повинна відігравати саме інженерна освіта.

*Баталова Т.П.
м. Новомосковськ, Україна*

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Постановка проблеми. Сучасна освіта має на меті формування майбутнього фахівця, спеціаліста, який є компетентним у своїй сфері. Тому у вищій школі досить гострим залишається питання підвищення ефективності навчання, яка залежить від соціально-педагогічних чинників, серед яких і мотивація.

Мета статті – визначення умов формування мотивації успішної навчальної діяльності студентів та її місце в структурі професійної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Аналіз досліджень дозволяє визначити компетентність як комплексну характеристику особистості. Міжнародний департамент стандартів навчання, досягнення та освіти поняття «компетентність» визначає як спроможність кваліфіковано здійснювати певні завдання. Вона проявляється в конкретній діяльності та включає в себе навички, досвід, уміння та знання, з урахуванням особистісних особливостей та мотивації.

Тому визначимо основні складові професійної компетентності. Цими складовими є: професійні знання; професійні вміння; професійні